

USAID სანაერთლოს უზენაესობის პროგრამა
USAID RULE OF LAW PROGRAM

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

Marneuli vә Bolnisi bәlәdiyyәlәrindә әdalәtli mühakimәyә çıxışla baęlı problemlәр

Әdalәtli mühakimәyә çıxışı araşdırması hüququ vә әdalәt mühakimәsinә çıxış insan hüquqlarının müdafiәsi prosesindә xüsusi әhәmiyyәt kәsb edir. Bu hüquqa hüquqi xidmәtlәр daxildir; hәм mәhkәmәdә, hәм dә mәhkәmәyәqәdәр mәрhәlәdә tәmsilçiliyin tәmin edilmәsi; Sürәtli әdalәt mühakimәsi vә hәр bir vәtәndaşın mәnafeyinә uyğunlaşdırılmış, onların tam iştirakinin tәmin olunduęu sistemin qurulması.

Marneuli vә Bolnisi bәlәdiyyәlәrindә etnik azlıqların nümayәndәlәri mәskunlaşib. Bu bәlәdiyyәlәrdә, xüsusән Marneulidә әhalinin böyük bir hissәsinin (Marneulidә tәxminән 90%, Bolnisiдә tәxminән 60%) azərbaycanlılar tәmsil edir, baxmayaraq ki, ermәni icmasının nümayәndәlәri dә yaşayır.

ABŞ Beynәlxalq İnkışaf Agentliyinin dәstәyi ilә Marneuli vә Bolnisi bәlәdiyyәlәrindә layihә hәyata keçirilir ki, onun da mәqsәdi yerli әhalinin mәhkәmә haqqında maariflәndirilmәsidir. Layihә çәрçivәsindә yerli әhali, bu rayonda fәaliyyәt göstәрән ekspertlәр, qeyri-hökumәt tәşkilatlarının nümayәndәlәri, hüquqşünaslar, hakimlәр, prokurorlar, Xalq Müdafiәçisinin yerli nümayәndәliyi ilә bir sıra görüşlәр vә ictimai müzakirәlәр keçirib. Bu görüşlәрın keçirilmәsindә mәqsәd regionda, xüsusән dә bu iki bәlәdiyyәdә mәhkәmәlәrә çıxışla baęlı çәtinliklәр barәdә mәlumat almaq olub. Bu baxımdan, bu bölgәyә vә konkret bәlәdiyyәlәrә xas olan müәyyән növ problemlәр olsa da, digәр bölgәlәр üçün yad olmaya da bilән problemlәр müәyyән edilmişdir.

Tәrcümәçi xidmәti

Gürcüstanda әdalәt mühakimәsi, ümumiyyәtlә, icraat dövlәt dilindә aparılır. Gürcü dilini bilmәyән Gürcüstan vәtәndaşları әdalәt mühakimәsinә çıxış baxımından әhәmiyyәtli problemlә üzlәşirlәр. Bu qruplar üçün hәм mәhkәmәyә müraciәt etmәzdән әvvәl, hәм dә bilavasitә mәhkәmә proseslәri zamanı tәrcümәçinin ixtisaslı xidmәtlәrindән istifadә etmәk xüsusiә vacibdir.

Yerli әhali ilә görüşlәр zamanı mәhkәmә proseslәri zamanı tәrcümәçilәrin mövcudluęu vә tәrcümәnin keyfiyyәti ilә baęlı problemlәр diqqәtә çәtdirilib. Mövcud tәcrübәyә görә, mәhkәmәlәrdә tәrcümәçi xidmәtlәri iki şәkildә tәnzimlәнir. Mәhkәmәlәр tәrcümәçilәр (tam ştatlı işçilәр) işә götürür vә ya bu resurs kifayәt deyilsә, Ali Әdliyyә Şurasının müqavilә baęladığı tәrcümә büroları ilә әlaqә saxlayır. Bundan әlavә, müvafiq dillәrdә danışıqları barәdә mәlumatı olan fәrdi şәxslәrin tәrcümәçi kimi dәvәt edilmәsi halları da mövcuddur. Bu sistemә baxmayaraq, praktikada yetәrli tәrcümәçilәrin olmaması problemi sәbәbindән proseslәrin lәngimәsi hallarına tez-tez rast gәlinir.

Qeyd edilmәlidir ki, qanunvericilik tәrcümәçinin ixtisas sәviyyәsinin vә tәrcümәnin yoxlanılması mexanizmini müәyyән etmir. Hüquq dilinin spеsifikliyini nәzәрә alaraq, tәrcümәçinin müvafiq ixtisaslara malik olması vacibdir ki, prosedә iştirak edән şәxs üçün belә yardımdan istifadә etmәk hüququ formal xarakter daşımасыn. Bu, proses iştirakçısına prosesin gedişatını düzgün dәrk etmәyә kömәk edән ixtisaslı vә tam hüquqlu tәrcümәdir. Bundan әlavә, tәrcümәçilәrin vahid reyestri yoxdur. Tәrcümәçilәrin әmәkhaqqı mәsәlәsi dә problem kimi müәyyән edilib, ona görә dә bu mütәxәssislәrin qeyd olunan prosedurlarda iştirak etmәk motivasiyası aшаğıdır.

Mәhkәmә sistemindә müxtәlif dil qrupları üçün lazımı sayda ixtisaslı tәrcümәçilәrin olması vacibdir ki, bu da öz növbәsindә әdalәt mühakimәsinә çıxışın bәrabәр sәviyyәdә olmasını tәmin edәrdi. Mәhkәmә prosesinin hәр bir iştirakçısı, o cümlәdән ilk növbәdә mәhkәmә, ixtisaslı tәrcümәçi xidmәtlәrinin

USAID სანაერთლოს უზენაესობის პროგრამა
USAID RULE OF LAW PROGRAM

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

mövcudluḡu ilə maraqlanmalıdır. Bununla belə, bu tip mövcudluḡ araşdırma mərhələsində heç də az əhəmiyyət kəsb etmir. Buna görə də, tərcüməçinin köməyinin faydasının tam təmin ediləcəyi hüquqi və digər təminatların yaradılması üçün dövlət orqanlarının dəqiq müəyyən edilmiş baxış və siyasətə malik olması vacibdir.

Gecikən Ədalət

Həm yerli əhali, həm də peşəkar dairələr proseslərin ləngiməsini və süründürülməsini əsas problemlərdən biri kimi müəyyən ediblər. Bu problem hakimlər tərəfindən də qeyd olunub. Buna səbəb hakimlərin sayının az olması, buna görə də iclasların vaxtında aparılmasının fiziki cəhətdən mümkün olmaması və vətəndaşların aylarla, bəzən hətta illərlə işə baxılmasında iştirak etmələri olub. Bu, həm mülki, həm də inzibati, habelə cinayət işlərinə, təqsirləndirilən şəxsə qarşı həbslə əlaqədar olmayan həbs-qətimkan tədbirinin tətbiq edildiyi və ya qətimkan tədbiri olmadan qaldığı hallarda tətbiq edilir.

Problemlərdən biri də Venesiya Komissiyasının tövsiyələrində də qeyd olunan hakimlərin başqa məhkəməyə verilməsi olub. Mövcud hüquqi rəqləməntə görə, hakimlərin ezam edilməsi və yerdəyişməsi ilə bağlı Ali Ədliyyə Şurası geniş səlahiyyətlərə malikdir. Hakimlər köçürüləndə gərdə qalan hakimlər əvvəlcə köhnə işləri öyrənməli, sonra müzakirə etməlidirlər, ona görə də proseslər daha da uzanır. Hakimlərin belə rejimdə işləməsi ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinə ayrıca təsir göstərir.

Vətəndaşların ağlabatan müddətdə işə məhkəmədə baxmaq imkanı olmayanda ədalət mühakiməsinə çıxışdan danışmaq çətindir. “Gecikmiş ədalət ədalətin inkarına bərabərdir”.¹ İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyası ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnu ağlabatan müddətdə məhkəmə araşdırması ilə birbaşa əlaqələndirir². Hakimlərin sayının artırılması onların işlərinə vaxtında baxa bilməsi üçün vacibdir.

Məhkəmələrin ərazi bölgüsü

Bölgədə məhkəmələrin düzgün bölüşdürülməməsi də problem olaraq səsləndirildi. Bolnisi Rayon Məhkəməsi Bolnisi, Marneuli və Dmanisi bələdiyyələrində yaşayan vətəndaşların əsas işlərinə baxır. Bolnisi Rayon Məhkəməsinin Marneuli və Dmanisi şəhərlərində magistrat məhkəmələri var. Magistrat Məhkəmələri Rayon Məhkəməsinə çox yük düşməmək üçün daha az əhəmiyyətli işlərə baxırlar. Aydındır ki, belə bölgüyə səbəb Bolnisi şəhərinin yerləşdiyi yerdir, çünki Bolnisi şəhəri həm Dmanisi, həm də Marneuli bələdiyyələrindən bərabər məsafədə yerləşir, lakin Bolnisi rayon məhkəməsinin indiki təcrübəsinə görə işlərin böyük əksəriyyəti Marneuli bələdiyyəsindəndir, Dmanisi magistrat məhkəməsində isə çox az sayda məhkəmə işləri görülür. Ona görə də əlçatanlığı artırmaq üçün rayon məhkəməsinin Bolnisdə deyil, Marneuli şəhərində yerləşməsi məqsədəuyğundur. Bu bələdiyyələrdə əhalinin sayı da diqqət çəkir (Marneuli - 117 660; Bolnisi - 74 243; Dmanisi - 28 662.)³

¹ “Justice delayed is justice denied” – Bu Hüququ müzakirə edərkən akademik dairələrdə/mənbələrdə tez-tez istifadə olunan hüquqi maksima.

² Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyası, Maddə 6 (1).

³ Gürcüstan əhalisinin siyahıyaalınmasının nəticələri, Milli Statistika Xidməti, 2022
<https://www.geostat.ge/media/44559/l-tomi.pdf>

USAID სავაერთაშორისო უსაფრთხოების პროგრამა
USAID RULE OF LAW PROGRAM

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

Вәтәндашларın мәлumatlılıғының ашағы сәвиyyәси

Ümumiyyәtlә, ciddi problem ölkәdә hüquqi şüurun ашағы сәвиyyәdә olmasındır ki, bu da özlüyündә мәhkәмә fәaliyyәti haqqında мәlumatlara istinad edir. Bu, digәr çәtinliklәrlә yanaşı, мәlumatlılıғының ашағы сәвиyyәsinin вәтәндашларın әdalәt mühakimәsinә çıxışına mane olduғы bu regionda da vurğulanmışdır. İctimai müzakirәlәр zamanı вәтәндашлар bildirdilər ki, rayon və magistrat мәhkәмәsinin mövcud olması ilə bağı heç bir мәlumatı yoxdur? Onlar bilmirlәр ki, nə vaxt və hansı hallarda мәhkәмәyә müraciәt edә bilәrlәр? Pulsuz hüquqi xidmәtlәrdән istifadә edә bilәrlәrmі? Hansı hallarda onlar dövlәt rüsumundan azad edilirlәр? Onların çoxu polislә мәhkәмәnin funksiyaları arasındakı fәrqi bilmir. Hәм dә onlarda belә bir fikir var ki, polis, prokurorluq və мәhkәмә bir sistemdir və hansı halda hansı sistemә müraciәt etmәli olduqlarını anlamırlar.

Etnik və dini azlıqların sıx мәskunlaşdıғы, digәr çәtinliklәrlә yanaşı, sosial və мәdәni amillәrin dә мәhkәмә sistemинә etimada tәsir göstәrdiyi regionda әdalәt mühakimәsinә çıxışın yaxşılaşdırılması xüsusi әhәmiyyәt kәsb etmәlidir. Әdalәt mühakimәsinә çıxış imkanlarının yaxşılaşdırılması üçün yerli әhalinin мәlumatlılıғының, bilik, münasibәt və bacarıqlarının artırılması istiqamәtindә fәal addımlar atılmalıdır. Yerli әhalinin мәhkәмәnin fәaliyyәtinә inamının artırılması vacibdir ki, вәтәндашлар problemlәrin hәllinin qanuni yollarını görsünlәр, mübahisәlәrin digәr әnәnәvi və qeyri-әnәnәvi hәll üsullarına әl atmasınlar.

Нүquqi xidmәt

Нүquqi yardım birbaşa мәhkәмә nәzarәti hüququnun hәyata keçirilmәsi ilə bağıdır. Qanunla tәqdim etdiyi hallarda pulsuz nüquqi mәslәhәt və nüquqi yardım, nüquqi xidmәti tәrәfindән hәyata keçirilir. 14 sentyabr 2023-cü il tarixindә Bolnisdә nüquqi yardım mәslәhәt mәrkәzi açıldı, bu müsbәt haldır, lakin bu mәrhәlәdә Marneulidә analoji mәrkәz fәaliyyәt göstәrmir və Marneuli sakinlәri dә xidmәt almaq üçün nüquqi yardım xidmәtinә müraciәt etmәlidirlәр. Вәтәндашларın bu xidmәtә çıxışı ачық şәkildә azaldan Rustavi mәrkәzidir. Marneulidә müvafiq mәslәhәt mәrkәzinin fәaliyyәt göstәrmәsi tövsiyә olunur.

Siyasәt sәnәdi USAID-in Qanunun Aliliyi Proqramının dәstәyi ilə Prevensiya Tәrәqqi Naminә tәşkilatı tәrәfindән hazırlanıb. Proqram ABŞ Beynәlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) dәstәyi ilə Şәrq-Qәrb İdarәetmә İnstitutu (EWWI) tәrәfindән hәyata keçirilir.

Sәnәdin mәzmunu qarşısında yalnız Prevensiya Tәrәqqi Naminә tәşkilatı mәsuliyyәt daşıyır və orada ifadә olunan fikirlәр yuxarıda qeyd olunan beynәlxalq tәşkilatların fikirlәrini әks etdirmәyә bilәр.